

S Á M I R Á Đ Đ I
SAAMELAISNEUVOSTO
SAMERÅDET
СОЮЗ СААМОВ
SAAMI COUNCIL

JAHKEDIÐÁHUS 2016

Mearriduvvon Bargolávdegottis 07.01.17

1. MIHTTOMEARIT

1.1. ULBMILAT

“Mii sámit leat okta álbmot eaige riikarájájat galgga hehttet min álbmoga oktavuoda”.

Sámiráđi váldoulbmilin lea gozihit sámiiid ovdduid álbmogin, nannet sámiiid oktiigullevašvuoda riikkarájáid rastá oktan álbmogin ja eamiálbmogin ja bargat, ahte sápmelaččat maiddái boahttevuodas dohkkehuvvojit oktan álbmogin ja eamiálbmogin, man kultuvrralaš, politihkalaš, ekonomalaš, siviila, sosiálalaš ja vuoŋŋalaš vuoigatvuodát sihkkarastojit guđege riikka láhkaásahusain, guoskevaš riikkaid ja sámiiid ovddasteaddji orgánaid gaskasaš soahpamušaiiguin ja álbmotrievttálaš šiehtadusaiguin muđui. Sámiráđđi bargá maiddái riikkaidgaskasaččat sápmelaččaid ja eará eamiálbmogiid beroštumiid ja vuoigatvuodaid ovddideami ja sihkkarastima várás.

Riikkaidgaskasaš bargu lea dehálaš oassin Sámiráđi doaimmas. Eamiálbmogiid olmmošvuoigatvuodaid bealušteapmi, ovttasbargu eará eamiálbmogiiguin ja árktalaš ja birasáššit leat guovddážiis. Dasa lassin Sámiráđđi lea aktiivvalaččat oasálastán servodatdigaštallamii Sámis. Sámiráđi áigumuš lea nannet iežas NGO rolla, ja hástalit ja bidjat vuordamušaid sihke Suoma, Norgga, Ruošša ja Ruota eiseválddiide, muhto maiddái Sámedikkiide.

1.2. OPPALAČČAT SÁMIRÁĐI BIRRA

Sámiráđđi lea Suoma, Norgga, Ruošša ja Ruota sámi organisašuvnnaid eaktodáhtolaš ja iešráđálaš kulturpolitihkalaš ja politihkalaš ovttasbargosearvi. Sámiráđđi lea ii-ráđdehuslaš siviilaorganisašuvdna (non-governmental organization).

Sámiráđi bajimuš orgána lea sámekonferánsa mii lágiduvvo juohke njealját jagi. Ovddit háve Sámekonfereansa dollui Murmánskkas jagis 2013, gos dohkkehuvvui sihke Kuellnegk Neark-julggaštus ja mánggat cealkámušat, maid Sámiráđđi geavaha vuodđun iežas bargui, lassin jahkásaš doaibmaplánaide. Boahtte konferánsa lágiduvvo guovvamánus 2017 Troanddimis, gos maiddái lea 100 jagi ávvudoalut sámiiid vuosttaš organiseremis. Sámiráđđi lea jagis 2016 geavahan ollu návccaid ráhkkanit Sámekonferánsii ja 100 jagi ávvudoaluide.

Sámiráđis leat doaimmas golbma temáhtalaš ossodaga: Árktalaš – ja birasáššiid ossodat, olmmošvuoigatvuodaossodat ja kulturossodat. Ossodagaid doaimma birra čilgejuvvo eanet čuoggáin 2, 3 ja 4. Sámiráđis lea maid čállingoddi mii dikšu hálddahušlaš barggaid.

2. SÁMIRÁĐI KULTUROSSODAT

Kulturossodaga ulbmilin lea ovddidit ollislaš sámi kulturpolitihka ja doarjut mánggabealat sámi kulturdoaimmaid. Lars Miguel Utsi lea virgáduvvon hoavdan kulturossodagas 60% virggis, ja álggii bargui 01.01.15.

2.1. KULTURLÁVDEGODDI

Kulturlávdegottis leat vihtta miellahttu. Njealjis miellahtuin ovddastit sámi dáidda- ja kulturorganisašuvnnaid, ja viđát miellahttu ovddasta Sámiráđi. Miellahtuid ja várrelahtuid doaibmaáigodat leat guokte kaleanddarjagi.

Kulturlávdegotti miellahtut válljejuvvon jagiide 2015-2016 leat (várrelahtut ruoduid siste):

jodiheaddji Lill Tove Fredriksen (Margit Varsi), Mikael Pirak (Britta Marakatt-Labba), Magreta Sara (Kristin Solberg), Larisa Avdejeva (Nina Sharshina) ja Niko Valkeapää (Tatiana Egorova).

Kulturlávdegottis ledje guokte čoahkkima jagis 2016.

Sámiráđdi válljii golggotmánus odđa kulturlávdegotti jagiide 2017-2018. Láhttut (várrelahtut ruođuid siste) leat: jodiheaddji Lill-Tove Fredriksen (Margit Varsi), Nils Anders Inga (Peter Rohde), Sunna Nousuniemi (Xia Torikka), Larisa Avdejeva (Anna Galkina) ja Niko Valkeapää (Tatiana Egorova).

2.2. KULTURMEARRERUĐAT

Jagis 2016 juhkkjuvvojedje golbma bargostipeandda mas guđesge lei 20 000 € árvu ja prošeaktaruđat oktiibuot 119 000 € ovddas. Sámiráđi kulturmearreruđat leat erenoamážat go daid bokte beassá doarjut sámi kultuvrra buot njealji riikkain. Jagis 2016 ledje bohtán ohcamušat oktiibuot 597 788 € ovddas, eanet go viđageardánii nu olu go ruhta lea várrejuvnon. Dát čájeha man stuorra dárbu lea dákkár doarjjaortnegii. Jagis 2016 leat earret eará dorjon sámidooji, CD almmuhemiid, konsearttaid, festiválaid, dáidda, mánáid- ja nuoraidoaimmaid, sámi designa ja teáhtera. Sámiráđdi lea maid dorjon iešguđetge kulturdoaluid sámi 100-jagi ávvudoaluid oktavuodas Tråantes. Ollislaš listu juolludemiin lea mielddusin.

Čuovvovaš golbma sámi kulturbargi ožžo bargostipeanddaid jagis 2016:

- Birgitta Ricklund: "Geerje – Sámi designa iluin" – ráhkadit odđáiigásaš sámi buktagiid geavaheapmái, dego bevddiid, stuoluid, skábiid, dáiddahearvvaid sihke ruovttuide ja almmolaš báikkiide.
- Paul-Anders Simma: "Ráhkis Eadni – Sámi mánát mánáidruovttuin" – čállit guhkesfilmmeageahtáálloša muhtin sámi mánáid birra mánáidskuvllain mat vigget doalahit sámegeahtá ja sin sámi identitehta. Geahtáálus šaddá vuodđun dokumentárafilmii.
- Biret Ristin Sara: "Árbevirolaš juoigan" – Čiekŋudit luohtemáilbmái, bargat eanet dološ luđiin. Odđáiiggelohtemálla eanet ja eanet vuoitigohtá ovddeš árbevieru badjel. Dološ juoiganárbevieru lea vuodđun odđahámát juoigamii, ja lea dehálaš ahte mii eat masse dan čehppodaga.

2.3. GIRJJÁLAŠVUOĐABÁLKKAŠUPMI

Sámiráđi girjjálašvuodabáلكkašumi ulbmilin lea movttiidahttit olbmuid čállit. Girjjálašvuodabáلكkašumi álgogiella galgá leat sámegeahtá. Unnitlogu sámegeahtá jorgaluvvon girji sáhtá goit maid dohkkehuvvot. Báلكkašupmi geigejuvvo juohke nuppi jagi, ja molsašuddá gaskal mánáidgirjii ja ollesolbmogirjii. Dán jagis geigejuvvui báلكkašupmi mánáid- dehe nuoraidgirjái.

Siri Broch Johansen oaččui báلكkašumi nuoraidromána ovddas "Mun lean čuoigi", ČálliidLágádus, 2014. Geigendilálašvuodda lei Gironis golggotmánus 22. beaivvi Sámiráđi čoahkkima oktavuodas gos ledje mállásat ja kulturdoalut.

2.4. KULTURSEMINÁRA

Oassin Sámiráđi ráhkkaneamis Sámekonfereanssii Tråantes guovvamánu 9.-11. beivviid 2017, lágidi kulturossodat rabas seminára Kárášjogas skábmamánu 4. beaivvi fáttáin "Kulturaktivisma: vássánaigi - dáláaigi – boahhteáigi". Seminára attii vejolašvuoda gullat maid sámi kulturservvodat oaivvilda leat dehálaš sámi servvodahkii dálá- ja boahhteáiggis. Sámi dáidda-, kultur- ja nuoraidsearvvit ja eará kulturberošteaddjit ledje bovdjuvnon searvat.

Semináras muitalii Veli-Pekka Lehtola, historijádukti, sámi servodaga historijá birra. Áslat Holmberg, Suoma Sámedikki kulturlávdegotti jođiheadđji, muitalii otná kulturaktivismma birra. Ánde Somby, jurista, muitalii kulturaktivismma retorihka birra. Maŋŋil sáhkavuoruid lei pánelságastallan gos guldaleddjiin lei vejolašvuohta oassálastit sihke jearaldagaiguin ja sáhkavuoruiguin.

Semináras ledje sullii 30-40 oassálasti, ee. ovddasteaddjit kulturserviin, medias, eiseváldiin ja eará berošteaddjit.

2.5. SÁMI ČEARDDALAŠ DOVDDALDAGAIÐ LÁVDEGODDI

Sámi čearddalaš dovddaldagaid lávdegoddi galgá čielggadit mo sámi čearddalaš dovddaldagaid, nu mo leavga, galgá hálddašit boahttevuodas. Sámiráđi ovddasteaddjit lávdegottis leat Olav Mathis Eira, Anne Nuorgam ja Natalia Gavrilova. Sámi Parlamentáralaš Ráđis lea ovddasvástádus koordineret lávdegotti barggu.

2.6. SÁMI DUODJEMEARKKA OVDDIDEAPMI

Sámiráđis leamašan prošeakta "Revitaliseret Sámi duodjemearkka" jođus, ruhtaduvvon norgga Sámedikki bokte. Piia Nuorgam lea jođihan prošeavtta. Prošeavtta oktavuodas lei Sámiráđis hui lágaš gulahallan duodjeserviiguin buot njeallji riikkain, ja lágidii mánggaid duodjesemináraid ja deaivvademiid. Prošeakta lea dál loahpahuvvon, ja prošeaktarápporta lea geigejuvvon Sámiráđđái borgemánus 2016.

Prošeavtta rápporttas evttohuvo ahte ásahuvvojit guokte sierra mearkka. Okta árbevirolaš duoddjái, ja okta eará buvttagiidda man sápmelaš lea ráhkadan. Čielggadandihiti mo mearkkaid hálddašeami virggálaš struktuvra berre leat, evttohuvo 3-5 jagi joatkkaprošeakta gos dat bealit čielggaduvvojit.

Sámiráđis leamašan Sámedikkiiguin gulahallan áššis, ja Suoma ja Norgga Sámedikkis dorjot jurdaga vuolggahit joatkkaprošeavtta, ja dorjot maid ahte Sámiráđđi dan berre jođihit. Sámiráđđi lea válbmeme joatkkaprošeavtta ja ulbmil lea ahte dat álggahuvo jagis 2017.

3. OLMMOŠVUOIGATVUOĐAOSSODAT

Olmmošvuoigatvuođaossodaga ulbmilin lea nannet álgoálbmogiid olmmošvuoigatvuođaid globála dásis ja seammás ollašuttit sámiid vuoigatvuođaid riikkaidgaskaččat, našunála ja báikkálaš dásis. Juhkosa doaimma ruhtadii dušše Suoma ráđđehus ja Tamalpais Trust. Norgga ja Ruota ráđđehusat biehttaledje ruhtadeamis.

Olmmošvuoigatvuođaossodaga hoavdan lea bargan Ánne Nuorgam. Bargin leamašan maid professor Mattias Åhrén.

3.1. EAMIÁLBMOGIID MÁILMMIKONFERÁNSSA (WCIP) LOAHPPADOKUMEANTTA OLLAŠUHTTIN

ON váldočoahkkin dohkkehii eamiálbmogiid máilmmikonfereanssa loahppadokumeantta 2014 čavčča. Jagi 2016 áigge Sámiráđđi vuoruhii loahppadokumeantta čađaheamis guokte artihkkala:

- buoridit EMRIP doaibmaválddi nu, ahte das boahtá eamiálbmotjulggaštusa gozihanorgána (artihkal 28)
- buoridit álgoálbmogiid oassálastinvejolašvuođaid ON:s (artihkal 33)

Jagis 2016 Sámiráđđi oassálasttii áššedovdičoahkkimii EMRIP doaibmaválddis Geneves cuoŋománu 4.-5 beivviid, ON lágidii muđui velá guvttiid ráđđádallamiid, maidda Sámiráđđi ii oassálastán. Olmmošvuoigatvuođaráđi dohkkehii EMRIPii odđa mandáhta čakčamánu 2016, ja dat čuovvu oalle guhkás Sámiráđi evttohusaid. EMRIP lahttomearri lassánii viđa lahttus čieža lahttui, ja nuba Arktalaš guovlu fidnii iežas lahttu. Sámiráđđi doarjjui EMRIP lahttun áigodahkii 2017–2019 inuihtta Dalee Sambo Dorouhg Alaskas.

Álgoálbmogiid oassálastinvejolašvuođaid buorideamis ON:s miellahttoriikkat lágidedje njeljii šiehtadallamiid álgoálbmogiiguin, maidda Sámiráđđi oassálasttii guktii. Šiehtadallamat joatkašuvvet ain jagi 2017:s.

3.2. ÁLGOÁLBMOGIID BISSOVAŠ FORUM

Sámiráđđi oassálasttii Álgoálbmogiid Bissovaš Foruma 15. čoahkkimii. Doppe Sámiráđđi doalai sáhkavuoruid ee. čuovvovaš fáttáin: oahpahusas ja gielas ja maid duohtavuoda- ja soabadankomiteaid vuodđudeamis álgoálbmogiid ja stáhtaid gaskii. Ánne Nuorgam välljejuvvui Bissovaš Foruma lahttun áigodahkii 2017-2019 arktalaš guovllu ovddasteaddjin, Sámiráđi evttohusa mielde.

3.3. EMRIP

Sámiráđđi ii oassálastán EMRIP čoahkkimii olmmošlaš sivaid geažil, muhto Sámiráđi sáhkavuorru Deanu soahpamušas lohkkjuvvui goittot čoahkkimis.

3.4. ÁLGOÁLBMOGIID ERENOAMÁŠ RAPORTEREJEADDJI

Álgoálbmogiid earenoamáš raporterejeaddji Victoria Tauli-Corpuz galledii Sámi borgemánu 2015. Sámit bukte ovdan buriid geavadiid, sámerivttiid loavkašuhhtiimiid ja ovddit raportta ávžžuhusaid čuovvoleami. Tauli-Corpuz almmustuhtii raportta sámiin mii giedahallui olmmošvuoigatvuođaráđi čoahkkimis čakčamánu 2016. Čoahkkimii oassálasttii Áile Jávo. Raporttas earenoamáš deaddu lei iešmearrideamis, eanavuoigatvuođain ja ealáhusain.

3.5. UNIVERSÁLA ÁIGODATRAPORTA JA ON GOHCINORGÁNAT

Sámiráđđi buvttadii raportta Suoma UPR várás čakčamánu. Giedahallan lea cuoŋománu 2017.

3.6. SÁMIID VUOIGATVUOĐAT

Vaikko álgoálbmotvuoigatvuođaid ovddideapmi riikkaidgaskasaččat lea ain olmmošvuoigatvuođaossodaga guovddáš bargun, de ossodat leat joatkán barggustis sámiid vuoigatvuođaid, earenoamážit eana- ja resursavuoigatvuođaid ollašuhhtimis. Norgga, Ruoŋa ja Suoma riektevuoigatvuođat dovddastit prinsihpa dásis sámiid vuoigatvuođa daidda eatnamiidda, maid leat árbevirolaččat atnán. Muhto eahpesihkkarvuohta prinsihpaid konkrehta čadaheamis dagaha beaivválaš vátisvuođaid sámiide, earenoamážit eanavuoigatvuođaid ektui.

3.7.1. Sámemeroštallan Suomas

Alimus hálddahasriekti dohkkehii 2015 93 odđa jienasteaddji sámedikki válgalogahallamii. Dát jienasteaddjit besse jienastit jagi 2015 sámedikki válggain. Sámiráđđi lea veahkehan Suoma beale miellahttoserviid ovddasteddjiid váidit sámedikki válggaid ja gáibidan, ahte odđa válggat lágiduvvojit main eai leat dát 93 odđa válgalogahallamii dohkkehuvvon olbmo fárus. Suoma alimus hálddahasriekti lea giedahallan ášši ja Sámiráđđi váiddii dan mearrádusas CERDii.

3.7.2. Veahkki bealuštit sámi vuoigatvuođaid eatnamiidda ja čáziide

Sámiráđđi lea aktiivvalaččat dorjon dáistaleami bealuštit sámi vuoigatvuođaid ja cakkadit industriijaásahemiid sámi eana- ja čáhceguovlluide. Sámiráđđi geahččala vuosttažettiin oččodit gulahallama gaskal fitnodagaid ja sámiid geaidda dat njuolgga čuohcá áigeguovdilis guovllus, ja iskkadit vejolašvuođaid gávdnat konsensusčovdosiid. Jus dat ii leat vejolaš, ja fitnodat ii ane árvvus sámiid olmmošvuoigatvuođaid, de geahččalat oazžut fitnodagaid odđasit árvvoštallat iežaset oainnuid ee. dan bokte ahte loktet áššiid riikkaidgaskasaš arenai. Sámiráđđi lea ožžon prošeaktadoarjaga Sámedikkis Norggas joatkit dán barggu. Prošeakta jotkojuvvo ain boahtte jagi.

4. ÁRKTALAŠ- JA BIRASOSSODAT

Árktalaš- ja Birasossodaga ulbmilat leat sihkarastit dearvvaslaš ja buvttadeaddji ekovuogádagat, sihke nannámis ja čáziin, go dat leat vuodđun sámi kultuvrii ja identitehtii. Lassin lea ulbmilin ahte sámi kulturvuodđu galgá sihkarastot ja nannejuvot ceavzilis luondduressurssa hálddašeami bokte. Dasa vejolaš váikkuhusat, nugo nuoskkideapmi, dálkkádat rievdadeamit ja earáhuhtton luonddugeavaheapmi fertejit eastaduvvot.

4.1. SÁMIRÁĐI OASÁLASTIN ÁRKTALAŠ RÁĐI BARGGUIDE JA DOAIMMAIDE

Sámiráđis lea Bissovaš Ovddasteaddji (Permanent Participant) sajádat Árktalaš Ráđis, ja lea jagis 2016 aktiivvalaččat oasálastán ráđi bargguin virgeolbmuidčoahkkimiin (Senior Arctic Official), fagálaš bargojoavkkuin, gaskaboddosás lavdegottiin, ekspeartajoavkkuin ja prošeaktajoavkkuin. Dan mii leat dahkan nu guhkkás og návccat ollejit ja Sámiráđi vuoruhemiid mielde nu mo dat lea čilgejuvvon Sámekonferánssa julggáštusain ja Sámiráđi doaibmaplánain. Oasálastimiin mii sihkkarastit ahte sámi peršpektiivvat ja berostumit vuhtiiváldojuvvojit Árktalaš áššiin. 2016:s lea USA jođihan Árktalaš Ráđi. Sámiráđis leamašan Gunn-Britt Retter virgáduvvon olles áigge hoavdan Árktalaš- ja Birasossodagas, ja guovvamánu rájes leamašan Jannie Staffansson virgáduvvon 100% virggis prošeaktamielbargiin.

Jagi 2016 mielde lea Sámiráđđi ávkkástallan logi iešguđetge ovddasteaddjiid sámi ásašusain oasálastit Árktalaš Ráđi guoskevaš bargguin surggiin nu og birasbargu sihke mariinaguovlluin ja gáttis, dearvvašvuohta, dutkan, árbevirolaš máhttu ja telekommunikašuvdna. Dát áššedovdit leat oasálastán AMAP, CAFF ja PAME bargojoavkkuin, CLEO bargobájis, AHHEG, Rising Sun prošeavttas, infrastruktuvra ja telekommunikašuvdna Task Force:as, dieđalaš ovttasbarggu Task Force:as, Árktalaš mariina ovttasbarggu Task Force:as, AACA, ARAF, ARR, karbona ja metána ekspeartajoavkkus, SAON Review ja SAONa stivrenjoavkkus.

Sámiráđđi lea maid searvan sáhkavuoruiguin ja logaldallamiiguin moanat čoahkkimmiidda, semináraide ja konferánssaide man fáddán lea Árkis ja/dahje birasáššiit vaikke eai gula njuolga Árktalaš Ráđđái. Earret eará Arctic Frontiers Romssas, Adaption Futures Conference Rotterdamas, Arctic Circle sihke Ruonáeatnamis ja Islánddas, Arctic Science Ministerial Washingtonas ja Arctic Futures Brusselis.

Sámiráđđi lea joatkán oktavuoda huksemiin Árktalaš ráđi observatevrra stáhtaiguin. Sámiráđđi lea earret eará moddii čoahkkinnastán Singaporain. Sámiráđđi lea maddái oasálastán doaluiguin maid IPS lea lágidan eamiálbmogiidda ja observatevrraide ja doaibmabádjái Arktis 2045 mii lei čátnon Storbriitánna Árktalaš bargui.

Sámiráđđi lea maid aktiivvalaččat searvan bargui ásašit Bistevaš Oasseválddiid (PP) kapasitehta foanda, mii lea ožžon nama Álgu. Sámiráđđi lea jagis 2016 oasálastán guovtti bargobádjái dan ektui ja lea nammadan Outi Paadara foandda stivrii.

Árktalaš- ja Birasossodaga hoavda Gunn-Britt Retter lea nammduvvon ekspeartan Norgga Olgoriikkaministtara Arctic Team:ii. Dat addá buori vejolašvuoda váikkuhit Norgga árktalaš politihkii ja sihkarastit ahte eamiálbmotbealit eai vajálduvvo dan oktavuodas.

4.2. GULAHALLAN SÁMI SERVODAGAIN

Sámiráđđi čoahkkan guktii jagis, ja láve de čoahkkimii bovdet iežas miellahttuorganisašuvnnaid dan riikkas gos čoahkkin lágiduvvo. Guovvamánus 2016 oasálasttii Suoma Árktalas Ambassadevra gulahallamii Sámiráđiin ja suomabeal miellahttuorganisašuvnnain ja suoma Sámedikkiin Árktalaš Ráđi birra ja erenoamášit Suoma plánaid iežas čuovvovaš jodihanáigodagas. Čávččabeallái ges bovdii Sámiráđđi Ruota Árktalas Ambassadevrra ruoŧabeal Sápmai nu ahte son ja su bargit besset oahpásmuvvat sámi servodahkii ja sámi kultuvrii. Laponia, báikkálaš čearut ja Saminuorra ledje maid guossin muitaleamin iežaset bargguid birra. Sámiráđđi oaidná dehálažžan hukset buori gulahallama iešguđetge Árktalaš Ambassadevraiguin.

Sámiráđđi oasálasttá maid iešguđetge semináraide, konferánssaide ja čoahkkimiidda Sámis maid earát lágidit. Earret eará lea Sámiráđđi doallan sáhkavuoru Norgga Sámedikki ja Sámi Allaskuvlla semináras árbevirolaš máhtu birra.

Sámi Allaskuvla ovttas Riikkaidgaskasaš Boazodoalloguovddážiin lágidii álggahanoahpu Luondduvalljivuoda konvenšuvnna artihkal 8(j) ektui. Sámiráđđi oasálasttii logaldallin kurssas. Kurssas ledje eanaš ruoššabeal studeanttat.

4.3. SÁMI LUONDDU ÁVKKÁSTALLAMA ÁRVOVUOĐDU

Sámiráđđi lágidii bargobáji sámi luonddu ávkkástallama árvovuodu birra. Doppe oasálastte birrasii 10 áššedovdi geain ledje iešguđet lágan duogážat. Dás ságastalle sámi árvuvid birra, sámi eallinoainnu ja makkár oktavuodta lea sámi kultuvrras ja luonddubirrasis. Duogáš bargobáji lágideapmái lea ahte Sámiráđđi áiggošii hápmet nannusat vuodu ákkastallat sámi áddejumi luondduriggodagaid hálddašeami ja birgejumi birra ja áigu Sámiid 21. konferenssii bidjat ovdán cealkkámuša áššis.

4.4. SÁMIRÁĐI OASÁLASTIN ON LUONDDUBIRAS KONVENŠUVNNAIDE

Sámiráđđi ii leat 2016:s nu olu deattuhan Luondduvalljivuoda konvenšuvnna (CBD, nu mo ovdalis jagiid. Konvenšuvnna 13. COP-čoahkkin lágiduvvui Cancunas, Meksikos juovlamánus. Sámiráđi bealis ledje guokte oasálastti, nubbi lei mielde dušše ovttá váhku. Sámiráđđi ii lean dán jagi ožžon liige ruhtadeami oasálasttimii. CBD čoahkkin mearridii earret eará Mo'otz Kuxtal eaktodáhtolaš njuolggadusaid mo ovddidit ortnegiid mat sihkarastet eamiálbmogiid FPIC ja mo juogadit badjelbáhčaga mii bohtá eamiálbmogiid árbevirolaš máhtu geavaheamis, ja mii guoská CBD:ii ja ráppoterema boastto geavaheami ektui.

Maŋŋá ON:a dálkkádatkonvenšuvnna (UNFCCC) 21. COP-čoahkkin Pariissas 2015:s, de ii leamašan Sámiráđis ruhtadeapmi joatkit UNFCCC bargguiguin. Sámiráđđi fitnii goitge loahpas ruhtadeami guovtti olbmui searvat 22. COP-čoahkkimii Marrakechas, Marokkos. Sámiráđđi lea aktiivvalaččat searvan UNFCCC eamiálbmotcaucusii IIPFCC:ii. Doppe mii leat leamašan mielde máilmeviidosaš stivrenjoavkkus, mis leamašan tehnikkalaš ekspearta lahttu ja mii leat doaimman Árktalaš guovllu gulahallanolbmon. Dan doaimma váldá dál ICC badjelasas. 22. COP-čoahkkimis Sámiráđđi maid ovttasbarggai Davviriikkalaš Ministarráđiin bidjandihtii fuomášumi dálkkádatriedademiide Árktalaš guovlluin.

5. SÁMIRÁĐI ORGANISAŠUVDNA

Sámirádis leat 9 miellahttuorganisašuvnna: Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi (NBR/NRL), Norgga Sámiid Riikkasearvi (NSR), Sámi Álbmotlihttu (SÁL), Suoma Sámiid Guovddášsearvi (SSG), Sámiid Riikkasearvi (SR), Riikkasearvi Same Átnam (RSÄ), Boazoeaiggádiid oktavuoha (BEO), Murmánska guovllu Sámesearvi (OOSMO) ja Guoládaga Sámi Searvi (GSS).

Sámiráddi lea deattuhan buori gulahallama miellahttuorganisašuvnnaiguin, ja leat earret eará ásahan dábi gos leat bovdén organisašuvnnaid gulahallamii ráđdečoahkkimiid oktavuodas. Jagis 2016 mii leat deaivvadan Suoma beal miellahttuorganisašuvnnain.

Sámiid 20. konfereansa välljii čuovvovaš lahtuid Sámiráddái jagiide 2013 – 2017:

<i>Lahttu</i>	<i>Várrelahttu</i>	<i>Searvi</i>
Åsa Larsson Blind	Mattias Harr	SR
Lea Simma	Helena Omma	SR
Kristina Nordling	Lillian Mikaelsson	RSÄ
Per Olof Nutti	Marja Kari Omma	BEO
Tatjana Egorova	Maja Pirogova	GSS
Andrej Danilov	Natalia Gavrilova	OOSMO
Áile Javo	Christina Henrikssen	NSR
Geir Tommy Pedersen	Ol-Johan Gaup	NSR
Olav Mathis Eira	Nancy Porsanger	NBR
Ellen Inga Turi	Mattias Jåma	NBR
Bjørge Bonk	Henrik Kolstrøm	SÁL
Ara Aikio	Anne-Maria Magga	SSG
Niko Valkeapää	Antti Aikio	SSG
Jouni Lukkari	Tuomas Aslak Juuso	SSG
Anne Nuorgam	Outi Paadar	SSG

Geir Tommy Pedersen geassádii lahttun golggotmánus 2015. Su sadjái välljejuvvui guovvamánus 2016 Ol-Johan Gaup odđa lahttun. Odđa várrelahttun välljejuvvui Beaska Niillas.

Áne Nuorgam geassádii lahttun golggotmánus 2014. Su sadjái välljejuvvui guovvamánus 2015 Outi Paadar fásta lahttun. Odđa várrelahttun välljejuvvui Minna Näkkäljärvi.

Bargolávdegotti (BL) miellahtut leamašan guovvamánu 2015 rájes Áile Jávo, Andrei Danilov, Åsa Larsson-Blind ja Jouni Lukkari. Áile Jávo välljejuvvui seammás presideantan guovtti jahká. BL:s ledje ovcci čoahkkima jagis 2016.

Sámiráddi leamašan fásta válđočáli haga jagis 2016. Jevgenij Jushkov doaimmai gaskaboddosaččat virggis álgo jahkeabeali 2016:s. Dan maŋŋá lea Áile Jávo doaimmahan válđočáli bargguid. Virgi almmuhuvvui ohcanlahkai, ja Áile Jávo virgáduvvui bastevaččat virgái guovvamanu 2017 rájes.

5.1. EKONOMIJA

Sámirádis lei stabila ekonomija jagis 2016 ja likviditehta leamašan maid buorre. Deháleamos ruhtajuollodeaddjit leamašan Davviriikkalaš Ministarráddi, Norgga, Ruota ja Suoma Olgoriikkadepartemeanttat ja Tamalpais Trust. Dárkilat supmit sisaboaduin ja olggosgoluin gávdnojit 2016 rehketoalus.

Ruđat Davviriikkalaš Ministtarrádis geavahuvvui kulturdoarjagii, hálddahaslaš koordineremii, ja golut ruošša beal sámiid oasálastimii Sámirádi bargguin, nu mo bušeahta mielde lei várrejuvvon. Ruđat Olgoriikkadepartemeanttain leat geavahuvvon Árkálaš- ja Birasdoaimmaide ja Olmmošvuoigatvuođadoaimmaide. Mearkkašahtti dán jagi lea ahte Norga ja Ruotta eaba leat ruhtadan Olmmošvuoigatvuođadoaimmaid. Dat lea dagahan váttes ekonomálaš dili Olmmošvuoigatvuođaossodahkii ja leat dan dihtii ferten gáržžidit doaimmaid.

Sámiráđdi osttii ain jagis 2016 rehketoalubálvalusa báikkálaš rehketoallofitnodagas "Utsjoen tilipalvelut" Anne Forsell bokte Ohcejogas. Sámirádi revisor lei Tarja Sälevä Roavvenjárggas.

6. EARÁ

6.1. OVTTASBARGU EARÁ EAMIÁLBMOGIIGUIN JA EARÁ ÁSAHUSAIGUIN

Sámiráđdi čadat ovttasbargá eará eamiálbmogiiguin, ja erenoamáš lágaš ovttasbargu lea organisašuvnnaiguin geat ovddastit árkálaš eamiálbmogiid, nu mo Inuit Circumpolar Council (ICC), Ruonáeatnama ráđdehus, Russian Association of Indigenous Peoples of the North (RAIPON), Arctic Athabaskan Council, Aleut International Council ja Gwich'in Council International. Eará eamiálbmotorganisašuvnnaid gaskkas geaiguin lea lagaš ovttasbargu, sáhtta namuhit Tebtebba Foundation (Filippiinnat), Asian Indigenous Peoples Pact (AIPP) (SouthEast Asia), FAIRA (Austrália) ja Assembly of First Nations (Kánada). Dán jagi leamašan erenoamáš lagaš ovttasbargu ICC:ain, go leat oktasaš proševttaid čadahan.

Sámiráđdi ovttasbargá ja ráđdádallá maid jámma Sámi Parlamentáralaš Ráđiin (SPR), ja lea oasalastán mottii čoahkkimiidda ja semináraide man Sámedikkit leat lágidan. Mis lea maid buorre ovttasbargu World Reindeer Herders' Association:in ja International Centre for Reindeer Husbandry:n.

Sámiráđdi lea jagis 2016 atnán erenoamáš fuola dan hearckes dili mii eamiálbmogiin lea Ruoššas, ja lea mángii čoahkkinnastán sihke ruošša eamiálbmotovddasteaddjiiguin ja iešguđet ge eiseváldiiguin gos dát leamašan fáddán. Sámi Parlamentáralaš Ráđdi ja Barentsa eamiálbmotbargojoavku lágidedje jorbabeavdesagastallama Murmánskkas sámi organiserema birra Ruoššas. Samirádis ledje mánga ovddasteaddjit mielde das iešguđet ge doaimmain. Geassemánus lágiduvvui stuorát čoahkkinn Københápmánis gos e.e. IWGIA, Davviriikkalaš Ministtarráđdi, Samiráđdi ja Norgga Sámediggi oasálaste ovttas ovddasteddjiiguin ruošša eamiálbmogiid bealis. Dilli ruoššabeal eamiálbmogiidda lea hui duodalaš, ja Sámiráđdi ferte ain joatkit čuovvumis dili dárkilit.

Jagis 2016 leamašan stuorra fuomášupmi oljobohkanprošektii Davvi-Dakotas USA:s (Dakota Access Pipeline). Sámiráđdi lea aktiivvalaččat dorjon vuostálastima oljorevriid huksemis guovllu eamiálbmogiid bassieatnamiid čađa. Mii leat sádden doarjjareivve Standing Rock Sioux Tribal Nationii, mii leat deaivvadan Standing Rock jođiheaddjiin David Archambault II:n ja mii leat bivdán bánkkuid davviriikkain geassádit proševttas. Sámiráđđái lea dehálaš dán lánkai čájehit eamiálbmotsolidaritehta.

Sámirádis lea lagaš ovttasbargu Davviriikkalaš Ministtarráđiin, ja leat earret eará jahkásaš gulahallančoahkkimat gos ságastallat vássán jagi doaimmain ja boahttevaš áigumušat ja hástalusat seammás go iskat mo vel sáhtta nannet ovttasbarggu.

6.2. GULAHALLAN

Sámiráđđi lea joatkán vuoruhit gulahallama ja diehtjuohkima, sihke siskkáldasat ja olgguldasat, mearriduvvon gulahallanplána mielde. Sámiráđđi lea geavahan sihke neahttasiidduid www.saamicouncil.net, Facebook siiddu <https://www.facebook.com/TheSaamiCouncil> ja Twittera @SaamiCouncil viššalit. Sámiráđđi lea jagis 2016 vuoruhan jorgalit neahttasiidduid maiddá ruota/dárogillii, lassin sámegillii, ruoššagillii ja engelasgillii. Facebook siiddu doaibmá bures álkkes ja jođanis diehtjuohkinkanálan čoahkkimiid ja eará doaimmaid ektui. Dán siiddu bokte olaha moatti čuođi gitta sullii njeallje duháhi. Leat dál 2214 olbmo geat leat liikon Sámiráđi Facebook siiddu. Twitteris leat 500:s geat čuvvot Sámiráđi.

Sámiráđđi lea maid viššalit searvan sámi servodatdigaštallamii ja leat dávjá sihke oidnon ja gullon medias, sihke Sámis, riikkadásis ja internášunáladásis. Dán dahkat nu ahte beassat čalmustahhtit iežamet doaimma, ja bidjandihtii fuomášumi áššiide mat sámi álbmogii leat dehálaččat.

6.3. EU

Sámiráđđi lea joatkán figgamušaid ollašuhttit ahte ásahuvvo sámi čállingoddi Brusselis. Sámiráđđi lea jagis 2016 geavahan návccaid ohcat doarjaga EU Interreg Nord vuogadagas 3 jagi ovdaprošektii man áigumuš lea bissovaččat ásahit čállingotti Brusselii. Dađi bahábut ohcamuš hilgojuvvui. Seammás lea Sámiráđđi guorahallan vejolašvuodaid oazžut doarjaga EU guovddáš bušeahtas, ja dat bargu jotkojuvvo.

EU lea mañemuš jagiid bargan ođasmahttimiin iežaset Ártkalaš politihka, ja Eurohpákommišuvdna almmuhii dan cuoŋománus. Sámiráđđi lea čađat proseassas aktiivvalaččat buktán oaiviliid ja evttohusaid dasa sihke čoahkkimiin ja čálalaččat. Sámiráđđi lea maid čuovvolan kommišuvnna barggu čađahit dán ođđa politihka, ja erenoamáš deaddu leamašan Stakeholder Forumii ja leat buktán cealkámušaid investeremiid ektui Ártkalaš guovlluin.

Sámiráđđi lei ođđajagimánus bovden delegašuvnna EU kommišuvnnas galledit Sámii, ja beasaimet čájehit sihke Várjjavuona ja boazodoaloguovlluid Anárguovllus. DG Mare ja DG Regio, ja EU:a ámbassada Norggas oassálaste. Muđuid lea Sámiráđđi searvan EU:a eamiálbmotdialogii, seminárii ártkalaš politihka ektui, ja EU Polarnet bargobáđjái Brusselis.

6.4. NUORAIÐ GELBBOLAŠVUOÐAHUKSEN

Sámiráđđi lea joatkán vuoruhit gelbbolašvuođahuksema sámi nuoraid gaskkas riikkaidgaskasaš eamiálbmotáššiin. Sámiráđđi lea dahkan guorahallama maid ja mo Sámiráđđi sáhttá bargat olahan dihtii dán ulbmila. Sámiráđđi lea muđuid geahččalan vuoruhit nuorra olbmuid ovddasteaddjin iešguđetge čoahkkimiidda, go jáhkkit gelbbolašvuođahuksema doaibmat buoremusat go nuorat aktiivvalaččat servet čoahkkimiidda.

Sámiráđđi ovttas ICC:ain oaččui Nordregios ruhtadeami sámi ja inuihttanuoraid gelbbolašvuoda bajidanprošektii. Dan ulbmilin lea skuvlet nuoraid Sámis ja Ruonáeatnamis álgoálbmotvuoigatvuođain ja birasáššiin. Vuosttaš gursa lágiduvvui Ruonáeatnamis 2015 čavčča, ja nubbi gursa ges lágiduvvui geassemánus 2016 Anáris. Gursa lihkestuvai bures, ja Sámiráđđi lea dál ovttas ICC:ain veardideamen mo dan sáhttá čuovvolit.

Sámiráđđi lea maid doallan čoahkkima Norgga Sámedikki nuoraidlávdegottiin gos fáddá earret eará lei diehtjuohkin Sámiráđi doaimmaid birra ja mo nuorat sáhttet dasa searvat.

6.5. PSYHKALAŠ DEARVVAŠVUOHTA

Sámiráđis lea jođus ovttasbargu SANKS:ain mas ulbmilin lea nannet rájáhis sámi dearvvašvuođafálaldaga psyhkalaš dearvvašvuođa suorggis. Sámiráđđi lea maid ovttasbargoguoibmin prošeavttas man SANKS jođiha, gos ulbmilin lea eastadit iešsoardima Sámis. Prošeakta lea ožžon ruhtadeami Nordregios ja Sámedikkis Norggas. Sámiráđđi searvvai maid bargobádjái Tromssas miessemánus gos fáddán lei iešsoardideami eastadeapmi.

6.6. 21. SÁMEKONFERÁNSSA RÁHKKANEAPMI

Čuovvovaš Sámekonferánssa lágiduvvo guovvamánus 2017 Troanddimis, gos maddái lea 100 jagi ávvudoalut sámiid vuosttaš organiseremis. Sámiráđđi lea jagis 2016 geavahan ollu návccaid ráhkkanit Sámekonferánsii ja 100 jagi ávvudoaluide. Golggotmánu rájes lea Åsa Larsson-Blind virgáduvvon konferánssakoordinátorin. Sámiráđđi lea deattuhan ruhtaohcamušaid lassin praktihkalaš ráhkkanemiide dego prográmma hápmen. Sámiráđđi áigu maid Sámekonferánssa oktavuodas lágidit viiddis kulturprográmma, ja dat gáibida liigenávccaid. Ráhkkananproseassas Sámiráđis leamašan lágaš ovttasbargu eará sámi ásahusaiguin ja organisašuvnnaiguin.